

Кокорев Олексій Вікторович

Проблеми реалізації свободи слова та свободи діяльності медіа в державах Балтії: відповідність стандартам ЄС

УДК 321.7-316.3(474.2+474.5)
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2020-4.14>

Кокорев Олексій Вікторович
кандидат філософських наук, викладач
Коледжу зв'язку та інформатизації
Одеської національної академії зв'язку
імені О.С. Попова
Олександрівський пр., 6, Одеса, Україна

У статті вивчається відповідність курсу країн Балтії (на прикладі Естонії та Латвії) політиці ЄС у частині зміцнення стійкості свободи слова та свободи діяльності медіа. Метою статті є з'ясування основних проблем в площині реалізації свободи слова та свободи діяльності медіа в державах Балтії, оцінка відповідності медіаполітики цих держав стандартам та цінностям ЄС. Можливості вільно реалізувати право на свободу слова, свобода діяльності медіа позиційовані як фундаментальні передумови функціонування ЄС та підвищення якості демократії в державах-учасницях, передусім у «молодих» демократіях посттоталітарного простору. У статті доведено, що завдання країн Балтії вступити до ЄС мотивувало державні інститути зміцнювати свободу слова та незалежність медіа, але після завершення євроінтеграційних процесів тут намітилися ознаки стагнації та навіть регресу в площині гарантування та захисту державами свободи слова загалом та свободи діяльності медіа зокрема. Відзначено, що упродовж останнього десятиліття загрози автономії та незалежності медіа набули висхідної динаміки. Одним із результатів наростання дефектів демократії визначено спроби фактичного «захоплення» ЗМІ, в результаті якого вони потрапляють під формальний чи неформальний контроль урядів, а також олігархів, консервативно-націоналістичних правлячих партій тощо. Констатовано, що хоч у державах Балтії названі процеси є порівняно (співвідносно Угорщини, Польщі тощо) повільними, однак медіапейзаж тут уже набув характеристик мінливості, увиразнилися проблеми в площині свободи діяльності ЗМІ, незалежності журналістів. Наголошено на зростанні ризиків медіапрофесії, посиленні самоцензури журналістів, висхідній антимедійній риторичі урядів (окремих урядовців), проявах агресії щодо журналістів з боку радикальних, популістських акторів політики тощо. Чинниками, які підривають свободу слова та свободу діяльності медіа, найперше визначено: політику тих правлячих політичних партій, які увиразнюють консервативно-націоналістичний курс, популізм; зовнішній чинник російської пропаганди; спроби зацікавлених акторів отримати політичний контроль над медіа тощо. Автор доводить, що попри відсутність резонансних злочинів у медіапросторі країн Балтії, ці держави недостатньо послідовні у реалізації медіаполітики ЄС.

Ключові слова: свобода слова, свобода діяльності медіа, медіаполітика ЄС, Естонія, Латвія.

Вступ. Можливість вільно реалізувати право на свободу слова й свободу діяльності медіа є фундаментальними передумовами подальшої еволюції ЄС та його держав-учасниць. Відкрите вираження своїх поглядів, можливість одержувати, передавати інформацію без втручання органів державної влади й незалежно від кордонів захищаються ст. 10 Європейської конвенції з прав людини [1]. Не випадково у процесі розширення ЄС наявність гарантій свободи слова, свободи діяльності медіа визначаються одними з найважливіших індикаторів готовності країни-кандидата увійти до складу ЄС.

Хоч свобода слова та свобода діяльності медіа належать до групи політичних критеріїв, які були обов'язкові до виконання країнами-кандидатами (Копенгагенські критерії), після набуття членства в ЄС окремі «молоді» демократії помітно відступають від взятих на себе зобов'язань. Бачимо увиразнення так званої «копенгагенської дилеми»: суворість Копенгагенських критеріїв у процесі вступу держав-кандидатів до ЄС і подекуди відсутність ефективних інструментів ЄС для забезпечення дотримання верховенства права та інших засадничих принципів після приєднання країн-кандидатів.

Нині ж наявна низка проблем, які становлять екзистенційну загрозу для «молодих» демократій ЄС у частині вільного отримання, поширення інформації. У більшості посттоталітарних держав, які нині входять до ЄС, упродовж останнього десятиліття висхідними є загрози автономії та незалежності медіа. Ці загрози мають різне походження: від політиків та урядовців, котрі вдаються до словесних нападів на журналістів; від радикальних акторів політики; від представників медіа, які дискредитують чесну, прозору журналістику тощо. У багатьох країнах посттоталітарного простору, які нині входять до ЄС, робляться спроби фактичного «захоплення» ЗМІ, в результаті якого вони потрапляють під прямий або непрямий контроль урядів, олігархів, консервативно-націоналістичних правлячих партій тощо. Наявні численні приклади тиску на медіа в країнах посттоталітарних теренів Європи [3]. Медіасфера нині є уразливою як ніколи до атак ззовні, які посилюються під впливом технічного прогресу (офлайн-атаки доповнюються щораз новими технологіями онлайн-атак). В одних державах цей процес стрімкий і надзвичайно руйнівний (Угорщина, Польща, Словаччина, Чехія,

Румунія тощо), в інших (країни Балтії) – повільний, і лише окреслюються контури мінливості медіапейзажу, почали з'являтися проблеми в площині свободи слова та особливо свободи діяльності ЗМІ.

Зауважимо, що така руйнівна (з позиції ліберальної демократії) ситуація характерна не лише для посттоталітарного простору, а й для більшості країн світу [20]. Спостерігається висхідна антимедійна риторика урядів, зростає агресія до журналістів з боку деструктивних неформальних формувань, посилюється тиск на незалежну журналістику з боку провладних журналістів [19], зростають ризики медіапрофесій, посилюється самоцензура журналістів тощо – усе це в комплексі істотно погіршує якість демократії у світі загалом [12] та у Балтійських країнах зокрема.

Мета та завдання. Метою ставиться з'ясування основних проблем в площині реалізації свободи слова та свободи діяльності медіа в державах Балтії, оцінка відповідності медіаполітики цих держав стандартам та цінностям ЄС.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження виступає неоінституціоналізм. З його позицій на прикладі двох держав Балтії (Естонії та Латвії) вивчаються проблеми зміцнення / ослаблення свободи слова та свободи діяльності медіа, а також відповідність національних медіаполітик стратегічному плану розвитку ЄС.

Результати. Після розпаду СРСР медіасистеми усіх держав Балтії розвивалися відповідно до ліберальної моделі [18, с. 203]. Намір вступити до ЄС мотивував державні інститути зміцнювати свободу слова та незалежність медіа. Однак після завершення євроінтеграційних процедур у державах Балтії більшою чи меншою мірою почали окреслюватися ознаки стагнації та навіть регресу в площині гарантування та захисту інститутами держави свободи слова та особливо свободи діяльності медіа.

Естонія входить до тієї групи держав, де якість демократії наразі достатньо висока, однак намітилася стагнація в подальшому прогресі демократичних перетворень, а в окремих сферах уже зафіксований регрес. Хоч очевидні деструктивні зміни не є стрімкими, однак вони є предметом занепокоєння демократичної спільноти, позаяк донедавна саме Естонія була послідовним лідером демократичних перетворень на посттоталітарних теренах Європи. Проблеми свободи слова та свободи діяльності медіа відіграють ключову роль у руйнівному процесі відступу від стандартів ліберальної демократії у напрямку консервативно-націоналістичних цінностей.

Естонія закріпила гарантії свободи слова та свободи діяльності медіа у статтях 44-46 Конституції Естонської Республіки та ратифікувала засадничі міжнародні правозахисні акти. Політика цієї держави щодо функціонування ЗМІ з формального погляду відповідна медіаполітиці ЄС.

Усі роки незалежності Естонія перебувала на стійких позиціях, що свобода слова та вільні медіа – неодмінні умови поступу демократичного соціуму. Водночас на шляху реалізації свободи слова, вільного вираження думок, свободи діяльності медіа в Естонії віднедавна виникли певні перепони. Найбільш очевидно з них, на нашу думку, є політичний курс правлячих консервативно-націоналістичних суб'єктів політики – Консервативної народної партії Естонії (EKRE) та партії «Вітчизна» (Isamaa). До цього новітнього чинника додається вже традиційний зовнішній чинник російської пропаганди, протидія якій теж проявляється в обмеженнях діяльності медіа (прикладом може слугувати введення Естонією санкції проти російського агентства Sputnik наприкінці 2019 року).

До парламентських виборів у березні 2019 року інститути держави та інші актори естонської політики не вдавалися до застосування щодо медіа важелів недемократичного тиску. Однак результати виборів, коли ультраправа партія EKRE майже втричі збільшила своє представництво в Рійгікогу, змінили ситуацію. Саме з моменту включення партії EKRE до складу коаліційного уряду Естонії посилилася наступальна риторика влади щодо національних медіа. Невдовзі після оголошення результатів цих виборів, заступник голови¹ EKRE М. Хельме (Martin Helme) звинуватив громадську теле-, радіомовну компанію ERR у безпідставній критиці партії EKRE та клопотався про покарання «упереджених» журналістів [8]. Такі дії можна позиціювати як прояв тиску на «четверту владу» Естонії. Європейська федерація журналістів (EFJ) озвучила занепокоєння «висхідним тиском на свободу преси та незалежних, критичних журналістів та журналістики в Естонії» [4]. Ця заява спричинена саме активним тиском EKRE на естонські незалежні медіа.

Відтак уже другий рік в Естонії спостерігається тиск на журналістів з боку провладних консервативно-націоналістичних сил і пов'язаних із ними власників медіа, зростає небезпека самоцензури журналістів. Це і низка інших наявних дефектів демократії становить загрозу праву громадян на отримання вірогідної інформації. Така ситуація позначилася на позиціях Естонії в Індексі свободи преси 2020 року, який визначає НУО «Репортери без кордонів» (RSF). У порівнянні з 2019 роком Естонія погіршила свої показники на три позиції (змістилася з 11-го на 14-е місце). Такий спад передусім спричинений тиском членів EKRE на журналістів.

До зниження позицій країни у згаданому рейтингу призвело передусім втручання власника найстарішого (функціонує з 1857 р.) щоденного видання Естонії "Postimees" в роботу журналістів, а також використання власником видання

¹ З 04.07.2020 р. Мартін Хельме обіймає посаду голови EKRE.

в інтересах просування свого консервативно-націоналістичного світогляду. Майже усі журналісти-розслідувачі, редактори бюро "Postimees" у 2018 – на початку 2020 років завершили співпрацю з виданням, висловивши у такий спосіб недовіру керівництву газети. Криза у газеті "Postimees" стала кульмінацією висхідних розбіжностей між журналістською спільнотою та керівництвом, які наростають ще від 2015 року, коли естонський олігарх М. Ліннамає (Margus Linnamae), член партії «Вітчизна» (Isamaa), став єдиним власником газети. Ініціативами М. Ліннамає зроблено спробу перетворити видання "Postimees" на рупор консервативних, націоналістичних політичних сил. Курс видання увиразнює нинішнє гасло газети: «Ми виступаємо за збереження естонського народу, естонської мови та естонської культури на віки».

Коли в "Postimees" працювала група журналістів-розслідувачів, це видання було зразком вільної преси, однак після парламентських виборів 2019 року було зроблено спробу переформатування видання з «рупора» демократії у бізнес-проект, в якому власник впливає на журналістів. Ця ситуація згубно позначилася на якості публічної інформації в Естонії, де медіа і так є сильно поляризовані між державним теле-, радіомовленням та медіагрупою AS Ekspress Grupp.

Після зміцнення позицій EKRE при владі від журналістів очікувалося менш критичне висвітлення консервативно-націоналістичного курсу цієї партії, приділення більшої та неодмінно схвальної уваги програмі нового коаліційного уряду, ініціативам урядовців від EKRE і подібних. Одним із перших наслідків таких дій стало звільнення з "Postimees" журналістки В. Кісслер (Viija Kiisler). Ця дія стала результатом висловлених В. Кісслер тодішнім редактором видання П. Хельме² (Peeter Helme) рекомендацій щодо критичного матеріалу про EKRE [7]. Такого роду тиск на журналістів з рекомендаціями зробити виклад матеріалу більш нейтральним або ж відмовитися від критики урядової (коаліційної) політичної партії фактично можна розглядати як крок до цензури. Очевидно, за такої ситуації видання озвучуватиме думки вже не незалежних журналістів, а найнятих власником експертів, які висвітлюватимуть певні питання в дусі цінностей та інтересів замовника. В. Кісслер, яка однією з перших зупинила співпрацю з "Postimees", схарактеризувала цю ситуацію як «створення ідеологічного альтернативного змісту в епоху альтернативних фактів» [9]. Такий тиск на журналістів фактично став початком масштабної атаки консервативно-націоналістичних політичних сил та свободи слова і незалежність журналістів в Естонії.

² Петер Хельме перебуває у близьких родинних зв'язках з лідерами партії EKRE – Мартом та Мартіном Хельме. Втім, 01.11.2019 р. він подав у відставку з посади редактора «Postimees», мотивуючи це «інтересами видання» [13].

Звільнення журналістів газети "Postimees" стало виявом протесту естонських журналістів проти деструктивного втручання зацікавлених акторів у їх професійну діяльність.

Ще одним естонським журналістом, який у 2019 році зазнав тиску через професійну діяльність, є оглядач-політолог радіостанції "Raadio 2", яка входить до державної телерадіомовної корпорації ERR А. Лоб'якас (Ahto Lobjakas). Його, як ведучого політичної програми «Про ситуацію у державі» ("Olukorast riigis"), було поставлено перед самостійним вибором: самоцензура або ж зміна місця праці. Причиною тиску на журналіста була гостра критика А. Лоб'якасом урядової коаліції, сформованої після парламентських виборів 2019 року. Ця ситуація з тиском на журналіста викликала активне обговорення на найвищому рівні держави.

Загалом медіапейзаж Естонії зберігає свою різноманітність, а свобода слова та свобода медіа захищені відповідно до стандартів ЄС. Однак випадки політичного тиску на окремі медіа та журналістів, втручання власників в змістове наповнення ЗМІ, наростання концентрації та комерціалізації ринку медіа за ситуації, коли влада не проявляє достатньої політичної волі щодо запобігання таким деструктивним практикам, становлять реальну загрозу відходу від цих стандартів. Видається, що «четверта влада» в Естонії починає підпадати під тиск комерційних структур, а автономія журналістів знижується. Право власності на медіа Естонії в руках представників великого бізнесу з консервативно-націоналістичним світоглядом може стати перешкодою свободі медіа. Це становить небезпеку для незалежної журналістики в умовах нестійкості ліберальної демократії, тенденції до поглиблення дефектів демократії в Естонії. Політичний тиск на медіа наразі є викликом для Естонії, якому вона має належно протидіяти на інституційному та ціннісному рівні, якщо ставить мету бути консолідованою демократією та відповідати стандартам ЄС, зокрема й у частині свободи слова та свободи діяльності медіа.

Схожі проблеми, навіть у ще вираженіших формах, характерні і для Латвії. Тут за роки членства в ЄС намітилася низка деструктивних тенденцій. Насамперед відзначимо спад політичного плюралізму в медіапросторі, що зумовлене культурними та інституційними чинниками. Редактори передусім місцевих видань проявляють мінімальну демократію та не розвивають зворотний зв'язок з громадянами; натомість застосовується модель спілкування «зверху вниз», у межах якої громадськість трактується як пасивний споживач інформації [15, с. 197]. Знижується попит на аналітичну журналістику; помітно, що зміст новин і стиль дебатів у медіа починає визначатися комерційними інтересами [17, с. 94]. Це, безумовно, є перешкодою для отримання громадянами якісної, об'єктивної інформації.

Очевидним є процес поглиблення комерціалізації латвійських (а також й інших країн Балтії) медіа, що у результаті зумовлює їх поступову відмову від тих функцій медіа, які перешкоджають досягнути бізнес-успіху; зменшується їх вмотивованість виконувати соціальні та культурні завдання, а натомість посилюється зорієнтованість на побутові й розважальні інтереси аудиторії на шкоду суспільно значущій тематиці. Ринкова поведінка медіа має своїм наслідком зниження уваги до суспільно значущої інформації, а відтак – знижується авторитет медіа як соціального інституту. Власне, дослідники відзначають високий рівень концентрації медіаринку в Латвії в усіх сегментах медіа, а передусім в середовищі онлайн-медіа [6]. Ринок медіа характеризує олігополістична конкуренція [16]. Концентрація медіавласності, вплив власника на редакційний зміст увиразнює основні проблеми медіаринку Латвії; тут погіршується рівень політичної незалежності медіа [14, с. 4].

Різноманітність медіаландшафту Латвії зменшується, що надалі може руйнівню вплинути на свободу слова та свободу медіа в цій країні. Прикладом цього процесу є закриття з ініціативи нових власників (медіагрупа All Media Baltic) офісу найстарішого комерційного телеканалу LNT (Latvijas Neatkarīgā Televīzija). Рішення про об'єднання LNT з телеканалом TV3 (утворено новий телеканал TV3 Life), а відтак звільнити близько 30 працівників, викликало критику в суспільстві. Латвійська асоціація журналістів назвала це найгіршим рішенням щодо ЗМІ за десятиліття [14]. Таке рішення може створити нові ризики для інформаційного простору Латвії, особливо в умовах зміцнення Російською Федерацією каналів пропаганди. Втім, влада Латвії докладє зусиль для витіснення з національного медіаринку контрольованих Російською Федерацією медіа. Наприклад, у листопаді 2019 року дев'ять російських телеканалів³ були заборонені, оскільки їх власник підпав під санкції ЄС за підрив територіальної цілісності України.

У червні 2020 року Латвійська Національна рада з електронних ЗМІ (NEPLP), керуючись списком санкцій ЄС, заборонила трансляцію в Латвії семи каналів RT (Russia Today). Заборонені канали (RT, RT HD, RT Arabic, RT Spanish, RT Documentary HD, RT Documentary, RT TV) знаходяться під фактичним контролем Д. Кисельова⁴, який знаходиться в санкційних списках ЄС за підрив територіальної цілісності, суверенітету і незалежності України. Це рішення буде чинним допоки Д. Кисельов перебуватиме в цьому санкційному списку. При цьому NEPLP звернулася до регуляторних органів інших країн ЄС слідувати прикладу Латвії та заборонити RT на їх території. Канали RT відомі тим, що фор-

мували імідж Латвії як «неспроможної держави» (failed state). Після такого рішення щодо російських медіа Латвія зазнала чергової хвилі звинувачень у русофобії з боку російської сторони.

Відзначимо, що рішення Латвії щодо RT підтримала й Литва, заборонивши мовлення п'яти каналів, які входять у цей російський багатомовний інформаційний телеканал. Власне, Литва та Латвія прийняли це рішення після Естонії, яка ще в грудні 2019 року закрила естонську редакцію "Sputnik", котра входить у медіагрупу «Росія сьогодні». Журналістам "Sputnik" були озвучені звинувачення у співпраці з Д. Кисельовим.

Ситуація з закриттям російських медіа на території держав Балтії активно дебатовалася правозахисними організаціями. Зокрема, «Репортери без кордонів» висловили міркування, чи не є дії Литви та Латвії зловживанням режимом санкції ЄС в частині заборони трансляції пропагандистського російського телебачення [2]. З одного боку, очевидним є те, що суверенні держави Балтії в умовах масштабної інформаційної війни намагаються убезпечитися від російської пропаганди. З іншого боку, держави, які зорієнтовані на розбудову демократії, найперше мають вдаватися до таких механізмів, як вимога від медіа дотримуватися редакційної незалежності, накладення в судовому порядку санкцій на ті медіа, які не виконують покладені на них зобов'язання, тощо.

Останніми роками зростають спроби зацікавлених акторів отримати політичний контроль над медіа Латвії. Фіксуються випадки різноманітних форм тиску на журналістів з боку політичних акторів. Такий тиск зростає передусім напередодні виборів. Водночас у разі судових позовів між медіа та політичними акторами здебільшого латвійські суди ухвалюють рішення на користь журналістів. Фізичний тиск щодо латвійських журналістів фіксується нечасто. Передусім фігурує інцидент 2012 року щодо Л. Якобсона (Leonids Jakobsons), власника новинарного вебсайту kompromat.lv [10], якому було завдано тілесних ушкоджень. Скоєння цього злочину пов'язують з його журналістськими розслідуваннями. Відзначимо, що невдовзі (2013 р.) щодо Л. Якобсона було порушено кримінальну справу, спричинену публікацією журналістського розслідування про можливі зв'язки тогочасного мера Риги Н. Ушакова з російськими спецслужбами. Звинувачення журналіста стосувалися порушення конфіденційності кореспонденції та інформації, що передається телекомунікаційними мережами. Втім, справа Л. Якобсона була об'єктивно розглянута судом, і звинувачення були зняті [5].

Висновки. ЄС перебуває на позиції, що незалежна професійна журналістика та свобода слова є наріжним каменем демократії. Сприяння захисту свободи слова, незалежної журналістики, безпеки журналістів є одним із пріоритетів ЄС.

³ Ці медіа належать холдингу, бенефіціаром якого є російський олігарх Ю. Ковальчук, включений у санкційний список ЄС.

⁴ Сам Д. Кисельов відкидає свою причетність до RT.

Відтак країни – члени ЄС зобов'язані узгоджувати свою політику з такими завданнями. Однак проведене дослідження показало, що після вступу держав Балтії до ЄС реформи в частині відповідності політики з гарантування свободи слова та медіасвободи сповільнилися, і в окремих аспектах навіть очевидним є регрес. Попри відсутність резонансних злочинів у медіапросторі країн Балтії, інститути національних держав недостатньо послідовні у реалізації медіаполітики ЄС. Цьому деструктивно сприяє прихід до влади в останні роки радикальних, популістських акторів політики. Завдяки зростанню ресурсів влади вони просувають ініціативи, які підривають значущість свободи слова та свободи медіа у «молодих» демократіях Балтії.

Перед країнами Балтії нині гостро стоять проблеми гарантування незалежності журналістів, протидії дезінформації в онлайн-просторі, особливо на тлі активізації пропагандистських кампаній Російської Федерації. Хоча випадків тиску на журналістів у країнах Балтії зафіксовано небагато, однак загальноєвропейська тенденція радикалізації політики та зниження якості демократії має стати спонукальним мотивом для урядів балтійських держав діяти на випередження задля недопущення резонансних злочинів на кшталт скоєних останніми роками в інших державах – учасницях ЄС (Я. Куцяк у Словаччині, В. Марінова у Болгарії та ін.). Відтак доцільним є акцент країни Балтії на: 1) програми максимального убезпечення журналістів та ЗМІ від будь-яких загроз їх незалежності та свободі вираження поглядів; 2) розробку та впровадження на національному рівні такої медіаполітики, яка б мінімізувала можливості для політичного втручання у функціонування медіа.

Перед країнами Балтії заактуалізована проблема належного фінансування незалежних медіа, без якого незалежна високопрофесійна журналістика занепаде. Як інститути держави, так і інститути ліберального сегмента громадянського суспільства мають сприяти недопущенню олігархічного контролю за ЗМІ. Якщо незалежність медіа у країнах Балтії продовжить послаблюватися діями радикальних, популістських провладних політичних акторів, то можливості громадян активно та усвідомлено долучатися до політичного процесу знизяться, а європейська демократія ще більше погіршить стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз.

ЛІТЕРАТУРА:

1. European Convention on Human Rights. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (дата звернення: 26.06.2020).
2. Baltic countries: Misusing EU sanctions to ban Russian TV channels is not a legitimate tool for promoting reliable information. URL: <https://rsf.org/en/news/baltic-countries-misusing-eu-sanctions-ban-russian-tv-channels-not-legitimate-tool-promoting> (дата звернення: 20.05.2020).

3. Dragomir M. Control the Money, Control the Media: How Government Uses Funding to Keep Media in Line. *Journalism*. 2018. № 19 (8). P. 1131–1148.

4. EFJ General Meeting (GM) Tallinn, Estonia 9-10 May 2019. URL: <https://europeanjournalists.org/wp-content/uploads/2019/05/EN-Motions-on-EFJ-activities-1.pdf> (дата звернення: 13.07.2020).

5. Jakobsons is cleared of all charges in criminal case about Ushakov's e-mail correspondence. URL: <https://bnn-news.com/jakobsons-is-cleared-of-all-charges-in-criminal-case-about-ushakov-s-e-mail-correspondence-151485> (дата звернення: 29.07.2020).

6. Jastramskis D., Rožukalne A., Jõesaar A. Media Concentration in the Baltic States (2000–2014). *Informācijas mokslai*. 2017. № 77. P. 26–48.

7. Kiisler V. It's Not About Rhetoric; The Content Is Scary. *Postimees*. 2019. 16 Apr.

8. Koorits, V. (2019). Martin Helme nõuab ERR-ilt EKRE suhtes kriitiliste ajakirjanike karistamist ja eetrist mahavõtmist. URL: <https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/martin-helme-nouab-err-ilt-ekre-suhtes-kriitiliste-ajakirjanike-karistamist-ja-eetrist-mahavotmist?id=85741493> (дата звернення: 01.08.2020).

9. Krjukov, A. (2019). Kiisler ajakirjandusvabadusest Postimehes: see on üha keerulisem väljakutse. URL: <https://www.err.ee/932482/kiisler-ajakirjandusvabadusest-postimehes-see-on-uha-keerulisem-valjakutse> (дата звернення: 09.06.2020).

10. Latvian journalist assaulted in Riga. URL: <https://cpj.org/2012/03/latvian-journalist-assaulted-in-riga/>.

11. Latvijas Žurnālistu asociācijas paziņojums par TV kanāla LNT slēgšanu. URL: <http://www.latvijaszurnalisti.lv/valdes-lemumi/2019/11/08/latvijas-zurnalistu-asociacijas-pazinojums-par-tv-kanala-lnt-slegsanu/> (дата звернення: 02.08.2020).

12. Nielsen R., Gorwa R., de Cock Buning N. *What can be Done? Digital Media Policy Options for Europe (and Beyond)*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2019.

13. Postimehe peatoimetaja Peeter Helme lahkus ametist. URL: <https://www.err.ee/998627/postimehe-peatoimetaja-peeter-helme-lahkus-ametist> (дата звернення: 03.08.2020).

14. Rožukalne A. Monitoring Media Pluralism in Europe: Application of the Media Pluralism Monitor 2017 in the European Union, FYROM, Serbia & Turkey. Country Report: Latvia. Firenze: The Centre for Media Pluralism and Media Freedom, 2018.

15. Rožukalne A. Undermining Media Pluralism: Impact of Free Municipal Gazettes on Media Market. In S. Kruk (ed.), *Pluralism Anxiety. Acting Socially in Latvia*. Rīga: Rīga Stradiņš University, 2018, pp. 187–199.

16. Rožukalne A. Monitoring Media Pluralism in the Digital Era: Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018–2019. Country report: Latvia. Firenze: The Centre for Media Pluralism and Media Freedom, 2020.

17. Rožukalne A. Journalism quality in Latvia: looking for new values in the middle of chaos. *Media Transformations*. 2012. № 6. P. 92–107.

18. Rožukalne A., Skulte I., Stakle A. Media education in the common interest: Public perceptions of

media literacy policy in Latvia. *Central European Journal of Communication*. 2020. № 13(2). P. 202–229.

19. Selva M. *Fighting Words: Journalism Under Assault in Central and Eastern Europe*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism at the University of Oxford, 2020.

20. Sulzberger A. G. The Growing Threat to Journalists Around the World. *The New York Times*. 2019. 23 Sept.

REFERENCES:

1. *European Convention on Human Rights*. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf [in English].

2. *Baltic countries: Misusing EU sanctions to ban Russian TV channels is not a legitimate tool for promoting reliable information*. URL: <https://rsf.org/en/news/baltic-countries-misusing-eu-sanctions-ban-russian-tv-channels-not-legitimate-tool-promoting> [in English].

3. Dragomir M. Control the Money, Control the Media: How Government Uses Funding to Keep Media in Line. *Journalism*. 2018. № 19 (8). P. 1131–1148 [in English].

4. *EFJ General Meeting (GM) Tallinn, Estonia 9-10 May 2019*. URL: <https://europeanjournalists.org/wp-content/uploads/2019/05/EN-Motions-on-EFJ-activities-1.pdf> [in English].

5. *Jakobsons is cleared of all charges in criminal case about Ushakov's e-mail correspondence*. URL: <https://bnn-news.com/jakobsons-is-cleared-of-all-charges-in-criminal-case-about-ushakov-s-e-mail-correspondence-151485> [in English].

6. Jastramskis D., Rožukalne A., Jõesaar A. Media Concentration in the Baltic States (2000–2014). *Informācijas mokslai*. 2017. № 77. P. 26–48 [in English].

7. Kiisler V. It's Not About Rhetoric; The Content Is Scary. *Postimees*. 2019. 16 Apr. [in English].

8. Koorits V. Martin Helme nõuab ERR-ilt EKRE suhtes kriitiliste ajakirjanike karistamist ja eestrist mahavõtmist. URL: <https://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/martin-helme-nouab-err-ilt-ekre-suhtes-kriitiliste-ajakirjanike-karistamist-ja-eestrist-mahavotmist?id=85741493> [in Estonian].

9. Krjukov A. *Kiisler ajakirjandusvabadusest Postimehes: see on üha keerulisem väljakutse*. URL: <https://www.err.ee/932482/kiisler-ajakirjandusvabadusest>

postimehes-see-on-uha-keerulisem-valjakutse [in Estonian].

10. *Latvian journalist assaulted in Riga*. URL: <https://cpj.org/2012/03/latvian-journalist-assaulted-in-riga/> [in English].

11. *Latvijas Žurnālistu asociācijas paziņojums par TV kanāla LNT slēgšanu*. URL: <http://www.latvijaszurnalisti.lv/valdes-lemumi/2019/11/08/latvijas-zurnalistu-asociacijas-pazinojums-par-tv-kanala-int-slegsanu/> [in Latvian].

12. Nielsen R., Gorwa R., de Cock Buning N. *What can be Done? Digital Media Policy Options for Europe (and Beyond)*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, 2019 [in English].

13. *Postimehe peatoimetaja Peeter Helme lahkus ametist*. URL: <https://www.err.ee/998627/postimehe-peatoimetaja-peeter-helme-lahkus-ametist> [in Estonian].

14. Rožukalne A. *Monitoring Media Pluralism in Europe: Application of the Media Pluralism Monitor 2017 in the European Union, FYROM, Serbia & Turkey. Country Report: Latvia*. Firenze: The Centre for Media Pluralism and Media Freedom, 2018 [in English].

15. Rožukalne A. Undermining Media Pluralism: Impact of Free Municipal Gazettes on Media Market. In S. Kruk (ed.), *Pluralism Anxiety. Acting Socially in Latvia*. Rīga: Rīga Stradiņš University, 2018, pp. 187–199 [in English].

16. Rožukalne A. *Monitoring Media Pluralism in the Digital Era: Application of the Media Pluralism Monitor in the European Union, Albania and Turkey in the years 2018-2019. Country report: Latvia*. Firenze: The Centre for Media Pluralism and Media Freedom, 2020 [in English].

17. Rožukalne A. Journalism quality in Latvia: looking for new values in the middle of chaos. *Media Transformations*. 2012. № 6. P. 92–107 [in English].

18. Rozukalne A., Skulte I., Stakle A. Media education in the common interest: Public perceptions of media literacy policy in Latvia. *Central European Journal of Communication*. 2020. № 13(2). P. 202–229 [in English].

19. Selva M. *Fighting Words: Journalism Under Assault in Central and Eastern Europe*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism at the University of Oxford, 2020 [in English].

20. Sulzberger A. G. The Growing Threat to Journalists Around the World. *The New York Times*. 2019. 23 Sept. [in English].

Problems of realization of freedom of speech and freedom of media activity in the Baltic States: compliance with EU standards

Kokoriev Oleksii Viktorovich

Candidate of Philosophical Sciences,
Lecturer
College of communication
and informatization
of O.S. Popov Odessa National
Academy of Telecommunications
Aleksandrovsyky ave., 6, Odessa, Ukraine

The article examines the compliance of the Baltic exchange rate (on the example of Estonia and Latvia) with the EU policy in terms of strengthening the stability of freedom of speech and freedom of the media. The purpose of the article is to clarify the main problems in the implementation of freedom of speech and freedom of the media in the Baltic States, to assess the compliance of media policy of these countries with EU standards and values. Opportunities to freely exercise the right to freedom of speech, freedom of the media are positioned as fundamental prerequisites for the functioning of the EU and improving the quality of democracy in the member states, especially in the "young" democracies of the post-totalitarian space. The article proves that the Baltic countries' task of joining the EU motivated state institutions to strengthen freedom of speech and media independence, but after the completion of European integration procedures there were signs of stagnation and even regression in guaranteeing and protecting freedom of speech and especially media freedom. It is noted that over the last decade, threats to the autonomy and independence of the media have gained momentum. One of the results of the growing defects of democracy is the attempts to actually "seize" the media, as a result of which they fall under the formal or informal control of governments, as well as oligarchs, conservative-nationalist ruling parties, and so on. It is stated that although in the Baltic States these processes are relatively (relative to Hungary, Poland, etc.) slow, but the media landscape here has already acquired the characteristics of variability, problems in the field of media freedom, independence of journalists. Emphasis is placed on the growing risks of media professions, increasing self-censorship of journalists, rising anti-media rhetoric of governments (individual government officials), aggression against journalists by radical, populist political actors, etc. Factors that undermine freedom of speech and freedom of the media are primarily identified: ruling political parties that express a conservative-nationalist course, populism; external factor of Russian propaganda; attempts of interested actors to gain political control over the media, etc. The author argues that despite the current lack of high-profile crimes in the media space of the Baltic States, these countries are not consistent enough in the implementation of EU media policy.

Key words: freedom of speech, freedom of media activity, EU media policy, Estonia, Latvia.